

HÜZÜNLÜ BOĞAZ

Tarih boyunca akan Boğaziçi suları, tabiattaki renklerle yarışmasına saf ve berraktı. İşte bu yeryüzünün cennetiydi, bu yerin eşi değil benzeri bile yoktu. Boğaz'da, saraylar, kasırlar, kazıklı yalılar, bağlar, bahçeler, kayık iskeleleri ve mesireler bulunurdu. Boğazın her iki yakasındaki arazi şekilleri, bazı yerde alçak bazı yerde yüksek tepeler şeklinde kıvrımlardan meydana geliyordu. Boğazın güzelliği deniz ve insan elinin değmesi neticesinde tepelerin ve şekillerin arasında kalmış bulunan köşkler, kasırlar, mesire yerleri ve bahçeler, bu bahçelerin içinde koyu mavi zambak (iris) denizi içinde uçuk pembe renkli iri laleler (tulipa) yükselirdi. Hemen boğazın tepelerinde ben de varım gibi kendini gösteren ulu çınarlar (platanus orientalis), fıstık çamları (pinuspinea), erguvanlar (cercis siliquastrum), dişbudaklar (fraxinus excelsior), kendini rüzgarın kucağına atarak hafif hafif dalgalanan ağaçlar kendilerini tarihin kucağına atıyorlardı.

Boğaz bahçelerinde, Emirgan'da, informal olarak dizilmiş sümbüller (hyacinthus) arasında ateşten gömlek gibi kırmızı ve sarı laleleri (tulipa) görülüyordu.

Eski boğaz bahçelerinde sarmaşıkların kucaklaştığı ihtiyar ağaçların altında renk cümbüşleri oluşturan çiçekler bizlere gülümsüyorlardı. Boğazda bulunan kasır bahçeleri o kadar güzeldiler ki en duygulu ressamı bile kendilerine imrendirirlerdi. Sayın Çelik Gülersoy'un "İstanbul'un Anıtsal Ağaçları" adlı kitabında belirttiği gibi İstanbul'da birçok ressam çalışmıştı.

Aşağıda birkaçı belirtilen bu ressamlar, boğaz üzerine en güzel gravür ve resimlerini yapmışlardır.

Leon de Laborde *Asie Mineure Paris 1838 Melling Voyage pittoresque de Constantinople et des rives du Bosphore Paris*

Jouannin et Jules van Gaver *La Turquie Paris*

Charles Pertusier *Atlas des promenades pittoresques dans Constantinople et sur les rives du Bosphore Paris 1817*

Boğazda bulunan yalıların bahçelerinde güller (rosa ssp), serviler (cupressus sempervirens), manolyalar (magnolia grandiflora), çınarlar (platanus orientalis) bulunurdu. Evliya Çelebi'nin 1631'de, boğazda belirlediği birçok bahçeler, cam ve servi (cupressus sempervirens) ağaçlarıyla

çevriliydi. Çiçekliğin tam ortasında üçgen ve hare şekilleriyle geometrik dizaynda herbiri kendi aralarında belirlenmiş güller (rosa ssp), şebboylar (cheiranthus ssp) ve şakayıklar (paeonia ssp), küpeler, nergisler (narcissus), laleler (tulipa), sardunyalar (pelargonium ssp) gurup gurup yer alıyorlardı. Hanımeli (lonicera coprifolium), yaseminler (jasminum officinalis), mor salkımlar (wisteria) avlulara kadar renkli bir koridor gibi uzanıyorlardı. Yaşlı serviler (cupressus sempervirens), tepelerden boğazın ihtişamını seyrediyorlardı. Çınar (platanus orientalis) ağaçlarının sudaki akisleri harikulade bir görünüm sergiliyordu. Çınar (platanus orientalis) ağaçlarının nefis gölgelerinde ve temiz berrak su kaynaklarını tamamladığı şiirsel görüntüde gezinmekten halk çok hoşlanırdı. Yabani kestane (castanea vesca) ve at kestanesi (aeculus pavia) ağaçları, erguvan (cercis silliquastrum) ağaçları, köşklerin üzerinde boyunlarını uzatıp onlar da ihtişamla boğazın sularının akışını seyrediyorlardı. Çesmelerden en güzel suların suni göletlere, nilüferlerin (nymphaea) üzerine şırl şırl akışlarının güzelliği ortaya çıkıyordu. İşte bu boğaz bahçelerinin görünümü şaheserdi. Burada yaşayan insanlar, evlerini ve bahçelerini boğaza karşı yaparlar, bu evleri, kırmızı, mavi ve sarıya boyarlardı. Rumlar ve Ermeniler ise evlerinin dar olan bölümlerini boğaza doğru yapıp gri renge boyarlardı.

Şimdi boğazda ne o evler ne o bahçeler kalmış. Boğazın tepelerinde yer alan en güzel çiçekler ve ağaçlar yerlerini, kendilerini hunharca yok eden insafsız insanların ellerine bırakmışlardır. Şimdi boğazın silüeti hüznünlü anıtsal ağaçlar yok, yerlerinde beton yığınları görünüyor. Sular da hüznünlü, çünkü o güzelim ağaçlar, çiçekler yok artık.

- 1- Çelik Gülersoy (İstanbul'un Anıtsal Ağaçları)
- 2- John Brookes (Gardens of Paradise the History and Design of the Great Islamic Gardens)
- 3- Sermet Muhtar Alus (Eski Boğaziçi ve Mesireleri)
- 4- Evliya Çelebi Seyahatnameleri

Refik FİDAN
Ziraat Yüksek Mühendisi